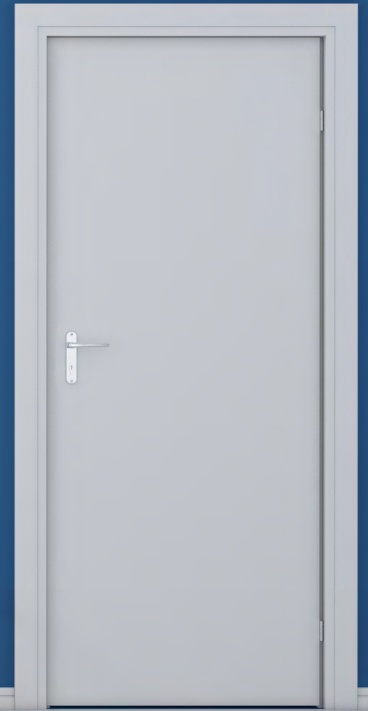

עבור מטפלים ומטופלים רבים, חדר ההמתנה נתפס כחדר המשמש לעניין טכני בלבד - כשמו כן הוא - חדר המיועד להמתנה למטופל שהגיע לטיפול עד לתחילת הטיפול. אולם מסתבר שלחדר ההמתנה ישנן משמעויות רבות העשויות להשפיע על התהליך הטיפולי. המאמר שלפנינו יסקור היבטים תיאורטיים בנושא מאת גלזר (2022) המתבססת על מאמריו של בוננוויץ (2021).

לא שקט בחדר ההמתנה

מאת: רחלי עשור MSW, עו"ס, חברת אגודת היועצים והמטפלים במשפחה בישראל, מתנדבת במרכז הטיפול מטיבת"א

ומרוגזת מהתעלולים של פיטר, בהנחה שאכן היו כאלה, ובחנה את תגובותיה אליהם בהדרכה עם בוננוויץ.

בוננוויץ מעלה שאלות ודרכי מחשבה אודות חדר הטיפול ויחסו לטיפול. הוא תוהה מה אנו חושבים על חדר ההמתנה, ומדוע כל כך מעט נכתב על הקשר של המטופל אליו. האם אנו תופסים את חדר ההמתנה כפחות רלבנטי משום שהוא קיים מחוץ לשעה הטיפולית המתקיימת בעיקר בחדר הטיפול? הוא מזכיר כי המטפל, כמובן, אינו נוכח בחדר ההמתנה, למעט כאשר הוא מברך בקצרה את המטופל לפני שנכנס לחדר הטיפול, כך שכמטפלים אנו לא יודעים בדרך כלל מה שקורה שם, חוץ ממה שאנו לומדים מהמטופל עצמו, או כמו במקרה של פיטר, אם המרחב משתנה באופן בולט לעין.

בוננוויץ מציין כי ישנו מנעד רחב של סוגי חדרי המתנה, לפי סוגי הקליניקות בהם נמצאים המטפלים: יש חדרי המתנה המשמשים למטופלים שונים באותה העת, במתחמים אשר כמה מטפלים חולקים, ויש חדרי המתנה פרטיים; יש קליניקות הכוללות דלת נפרדת ליציאה מחדר הטיפול, כך שלרוב המטופלים לא רואים אחד את השני, וקליניקות עם דלת אחת לכניסה ויציאה, כך שהמטופלים הממתנים רואים בדרך כלל את המטופל העוזב. יש כמובן גם מנעד רחב של יחסים מרחביים

בוננוויץ מעמיד במרכז את חדר ההמתנה של המטפל או המטפלת. הוא בוחן את היחסים אשר המטופל מכונן עם מרחב זה אל מול הטיפול, ומציע לחשוב על חדר ההמתנה כמרחב המהווה הרחבה של חדר הטיפול, כזה אשר יש לחשוב על התהליכים המתרחשים בו, המשמעויות אשר הוא רוכש, כמו גם תפקודיו, ביחס לתהליך הטיפולי וליחסים הטיפוליים. הוא מדגים את החשיבות של שימוש בחדר ההמתנה כאלמנט בטיפול באמצעות תיאור מקרה נרחב מטיפול של ג'יל, מתמחה מתקדמת בפסיכואנליזה הנמצאת תחת הדרכתו. הוא פותח את מאמרו בתיאור התרחשות שאירעה במסגרת טיפול זה:

ג'יל טיפלה בפיטר, בן 33, באנליזה בתדירות של 3 פעמים בשבוע. עם הזמן, היא שמה לב לכך שלעיתים אחרי מפגשים אתו, חלק מהחפצים בחדר ההמתנה שלה הועברו ממקום למקום. היא הניחה כי פיטר הוא זה שעשה זאת, מכיוון שבהפסקה בת 10 הדקות שהייתה לה אחרי המפגשים עמו, שמה לב בהדרגה לדפוס של תזומן תזוזות החפצים. היא שמה לב כי באחת הפעמים קופסת טישו הועברה למדף העליון. בשני מקרים אחרים, סבון היד בחדר האמבטיה הועבר אל מתחת לכיור, וערימת מגזינים הועברה ממקומה והונחה על הרצפה מחוץ לאחד מהמשרדים האחרים בקומה. ג'יל הייתה מבולבלת

בין חדר הטיפולים וחדר ההמתנה.

הוא מציע דרכים רבות לחשוב על חדר ההמתנה, ופורט כמה מהן: דרך אחת לחשוב על חדר ההמתנה היא כעל אובייקט נפשי, אשר בדרכים מסוימות מהווה הרחבה של המטפל, או מתקיים ביחס אליו.

דרך נוספת אשר בנוויץ מציע היא לחשוב על חדר ההמתנה כסביבה אליה מתייחס המטפל בהתאם לתהליכים ההתפתחותיים הפעילים אצלו ובהקשר של תהליכי העברה והעברה נגדית. בהקשר זה, מעלה בנוויץ את השאלות הבאות: מה המטפל או המטופלת עושים בחדר ההמתנה? לאיזה סוג של מרחב דמיוני המטופל נכנס בזמן המתנתו? איך המטופל מתייחס לחלל הפיזי?

בנוויץ מבקש להסתכל על חדר ההמתנה כחלק מאותו שדה של חדר הטיפולים בדרך של הרחבה. הוא מתמקד בתהליכי העברה והעברה נגדית המתרחשים בתוכו: היכן המטופל יושב, מה היא או הוא עושים או לא עושים כאשר הם "מחכים" למטפל, המחשבות, האסוציאציות, התחושות והחלומות בהקפי שלהם - כל אלה נכללים בעיניו כאלמנטים בשדה ההעברה והעברה נגדית.

כיוון נוסף למחשבה שבנוויץ מוסיף הוא מתן משמעות מילולית לחדר ההמתנה: חדר בו המטופל "ממתין" למטפל. המטופל מחכה אל מול דלת חדר הטיפולים הסגורה. דלת זו מסמלת שהמטפל עסוק, אולי עם מטופל אחר, או מודרך, או שהוא בחדר לבדו. כך או כך, המטופל נותר לבדו עם מחשבותיו ורגשותיו בזמן ההמתנה ויש לבחון - כיצד הוא מרגיש? האם ההמתנה גורמת לעצבנות? תזזיתיות? האם המטופל מרגיש בנוח? האם הוא מרגיש זר או עושה בחדר כשלו? את כל זה בנוויץ רואה ככמימד חשוב אותו יש לקחת בחשבון בתהליך.

חדר ההמתנה כסביבה מחזיקה

בנוויץ בחן את חדר ההמתנה במושגים ויניקוטיאנים. הוא התחיל מהמושג סביבה מחזיקה, אשר ויניקוט (1965) מתוך בנוויץ (2021) תיאר כהחזקה פיזית של התינוק כמו גם כלל האמצעים הסביבתיים של גידולו. זוהי סביבה שהתינוק מתפתח בתוכה לעבר שלב ה"לחיות עם". שלב זה מתואר כסוג של יחסי אובייקט בתוכם התינוק עובר ממצב של מיזוג עם האם למצב בו הוא חווה אובייקטים כחיצוניים לעצמי. הפונקציה המחזיקה מגנה על התינוק מפגיעות ומהווה סביבה המאפשרת חוויה מתמשכת המייצרת סביבה בה התינוק יכול להשיג המשכיות של הוויה.

חדר ההמתנה כמיכל של מצבי-עצמי, השדה הדינמי והחוויה הסומטית

בנוויץ מונה מושגים נוספים כדי לחשוב על חדר ההמתנה. ראשית, הוא מציע כי שימוש במושג מיכל של ביון (1962) מתוך בנוויץ (2021) מאפשר לחשוב על חדר ההמתנה ככזה היכול לשכן - להכיל מצבי-עצמי ספציפיים אשר סביר יותר כי יופיעו בו מאשר בחדר הטיפולים. נוכחות המטפל בקרבת מקום, יכולה לאפשר למטופל להשיג

גישה לחייו הרגשיים באופן אשר נותן לו תחושה שונה מאשר כאשר הוא רחוק יותר מהמטפל או, לחילופין, בקרבה גדולה יותר אליו בתוך חדר הטיפולים. חדר ההמתנה כמיכל יכול לסייע למטופל לעכל ולעבד רגשות בצורה טובה יותר, או ליצור מרחב נפשי בו מצבי עצמי ספציפיים נמצאים בדיאלוג זה עם זה.

בנוויץ מצייין כי המרחב הפיזי של חדר ההמתנה כמיכל אובייקטים ממשיים כספה עם כריות, פריטי אמנות, מוזיקה מתנגנת, מים, חדר נוחיות וחומרי קריאה, מהווה הצצה לעולמו הפנימי של המטפל, ומאפשר למטופל לראותו באור שונה מחדר הטיפולים, ולהתחבר או להתרחק ממנו בהתאם לרגשות שחפצים אלה מעלים אצלו. אובייקטים אלה יכולים להקשר לזיכרונות ואסוציאציות אשר סביבם נוצרת התקשרות, או לעורר זיכרונות הנגישים בחדר ההמתנה יותר מבחדר הטיפולים.

השתמעויות התפתחותיות לקושי להמתין

עבור מטופלים מסוימים חדר ההמתנה הוא בלתי נסבל, וכי רעיון ההמתנה עצמו וכל מה שהיא עלולה להעלות, יכולים להוביל לכך שהמטופל יסרב לחכות. הדבר יכול לבוא לידי ביטוי בכך שהמטופל יגיע בדיוק בזמן לתחילת הפגישה, או אף מאוחר יותר, כדי להבטיח שיוכל להיכנס ישר לתוך חדר הטיפולים עם הגעתו. בעוד שהמניעים להתנהגויות כאלה משתרעים על פני מנעד, מניע עיקרי אחד מודע או לא מודע - יכול להיות קשור לרצון או צורך של המטופל לחשוב כי המטפל נמצא בקליניקה רק בשבילו. על ידי הימנעות מהצבת עצמו בעמדת המתנה למטפל, המטופל יכול לשמר את המטפל במחשבתו כשלו בלבד. לצד זה, בנוויץ מציע פרספקטיבה אחרת להסתכל על הקושי לחכות, בהקשר של מטופלים אשר סבלו מהזנחה עמוקה ובעלי תחושות עמוקות של חוסר קיום. אלה, עלולים לחוות את חדר ההמתנה כאף יותר מנותק מהמטפל ומעצמם. ביחס למטופלים מסוגים אלה, המרחב שחדר ההמתנה מהווה, ומידת הנפרדות שלו, עלולים לעורר רגשות אפילו יותר עוצמתיים של ניכור וחוסר קיום. למול זה, על המטפל לחתור ליצירת איזון ולמשיכת המטופל החוצה מ"צל ההזנחה".

בנוויץ מסכם כי חדר ההמתנה מצבי מצב מעניין אשר הינו חלק בלתי נפרד מהטיפול אף כי הוא מתקיים מחוץ למפגש עצמו. הוא מפגיש בין החוץ והפנים, ומהווה סוג של חלל מעבר, המתנה וחוסר ידיעה. דלת חדר הטיפולים עצמה, אשר מפרידה בין מטופל ובין מטפל, מעלה שאלות לגבי החיבור בין מציאות ודמיון, ומהווה אקט ראשוני בתהליך המעלה תמות הקשורות לחלומות, מאוויים, גבולות, הכללה, הדרה, התרגשות וסכנה. בנוויץ מסיים באומרו עלינו לקבל בברכה כל מה שמתרחש במרחב זה אשר נמצא ממש מחוץ לחדר הטיפולים.

מקורות:

גלזר, נ. (2022) חדר ההמתנה כהרחבה של הטיפול: סקירת מאמרו של בנוויץ. בטיפול ונט. הקהילה המקצועית.

Bonovitz, C. (2021). The waiting room as an extension of the treatment: Transference and countertransference across the consulting and waiting rooms. *Psychoanalytic Dialogues*, 31(1), 50-62